

Pərakəndə ticarətdə malın satış qiyməti ƏDV daxil olmaqla göstərilməlidir

Hazırda pərakəndə satış obyektlərində malın üzərində yerləşdirilən qiymət kağızında malın qiymətinin müxtəlif formalarda əks etdirilməsinin şahidi oluruq. Qiymət kağızında məsələn, «ƏDV-siz 100,00 manat», «118,00 manat ƏDV daxil», «100,00 manat + ƏDV», «100,00 manat + 18%» və digər formalarda əks etdirilən qiymətlər malların satışı zamanı istehlakçıda (alıcıda) çəşqınlıq yarada bilər. Bəzən elə olur ki, sadəcə «100,00 manat» yazılır və alış baş tutduqda alıcıya ƏDV-nin də əlavə ödənilməsi barədə tələb qoyulur. Bəzi satıcılar müştərinin qiymətə qarşı olan psixoloji davranışını elə almaq üçün qiymətlərin təzahürünə müxtəlif formalarda yanaşırlar. Pərakəndə satış obyektlərində satış qiymətlərinin müştəriyə təqdim olunması zamanı belə hərəkətlərə yol verilməsi qanunvericiliyin tələblərinin pozulması kimi qiymətləndirilə bilər.

Burada əsasən «qiymət» anlayışına aydınlıq gətirmək lazımdır. Söhbət pərakəndə satış qiymətindən gedir, hansı ki, mallar son istifadəçisinə, yəni istehlakçıya təqdim olunur. ƏDV dolayı vergi olaraq, həm də istehlak vergisidir və son istehlakçıdan alınır. İstehlakçının ödədiyi məbləğin tərkibində ƏDV-nin olması labüddür, buna görə də qiymət kağızında ƏDV-nin göstərilməməsi və ya dolayısı ilə gizlədilməsi və ya yayındırılması qiymət intizamının pozulması kimi dəyərləndirilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinin 50.8.5-ci maddəsinə görə nəzarət-kassa aparatının çəklərində digər zəruri məlumatlarla yanaşı, o cümlədən malın vahidinin qiyməti və yekun məbləğ məlumatları göstərilməlidir. Eyni zamanda, Vergi Məcəlləsinin 16.1.9-cu maddəsində göstərilir ki, nağd pul hesablaşmaları aparılan zaman alıcıya çek, qəbz, bank çıxarışları və digər ciddi hesabat blanklarını təqdim etmək, bu sənədlərdə qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş məlumatların əks olunmasını təmin etmək vergi ödəyicilərinin vəzifələrinə aiddir. Malın qiyməti dedikdə, malın ƏDV ilə birlikdə nəzərdə tutulan, yəni müştəridən alınmalı qiymət başa düşülür.

Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 622-ci (pərakəndə satılan malın qiyməti və ödənilməsi) maddəsində göstərilir ki, əgər öhdəliyin mahiyyətindən ayrı qayda irəli gəlmirsə, alıcı malı pərakəndə alğı-satqı müqaviləsinin bağlandığı an satıcının elan etdiyi qiymətlə ödəməyə borcludur. Əgər satıcı malın ƏDV ilə birlikdə dəyərini elan edərək müştəridən alırsa (alacaqsa), ƏDV məbləğini və ya ƏDV barədə məlumatları qiymət kağızında gizlətməkdə və dolayısı ilə yayındırmaqda məqsədi nə ola bilər? Məqsəd ilkin olaraq müştəridə malın qiymətinin aşağı olması təsəvvürünü yaratmaq, yəni aldadılaraq onu obyektə cəlb etməkdir.

Vergidən azad edilən malların göndərilməsindən, işlərin görülməsindən və xidmətlərin göstərilməsindən başqa Azərbaycan Respublikasının ərazisində malların göndərilməsi, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsi ƏDV tutulan əməliyyatlar sayılır. Vergi tutulan əməliyyatın dəyəri vergi ödəyicisinin müştəridən və ya hər hansı digər şəxsdən aldığı, yaxud almağa hüququ olduğu haqqın ƏDV nəzərə alınmadan məbləği (hər hansı rüsumlar, vergilər və ya başqa yığımlar da daxil olmaqla) əsasında müəyyən edilir. ƏDV-nin dərəcəsi hər vergi tutulan əməliyyatın və hər vergi tutulan idxalın dəyərinin 18 faizidir (Vergi Məcəlləsi, maddə 159, 161, 173). Göründüyü kimi, ƏDV vasitəli vergi olmaqla bu verginin ödəyiciləri tərəfindən təqdim edilən malların (işlərin, xidmətlərin) dəyərindən hesablanmaqla həmin malların (işlərin, xidmətlərin) alıcılarından (istehlakçılarından) tutulur və büdcəyə ödənilir.

Deməli, qanunvericiliyin tələbinə görə ƏDV ödəyicisi olan istənilən fiziki və ya hüquqi şəxslər, o cümlədən pərakəndə satışla məşğul olan şəxslər malları (işləri, xidmətləri) təqdim edərkən mütləq qaydada təqdim olunmuş malların (işlərin, xidmətlərin) vergi tutulan dəyərinə 18% dərəcə ilə ƏDV tətbiq etməlidirlər və bu məcburidirsə, ƏDV ödəyicisi olan pərakəndə satış obyektlərində də malların üzərindəki satış qiyməti kağızında və müştəriyə verilən NKA çekində ƏDV-nin məbləğinin göstərilib-göstərilməməsindən asılı olmayaraq, malın ƏDV ilə birlikdə qiyməti (məbləği) göstərilməlidir.

NKA-nın texniki imkanlarına uyğun olaraq kassa çəklərinin üzərində ƏDV-nin məbləğinin göstərilməsi də mümkündür. Bu, ilk növbədə vergi mədəniyyətinin formalaşmasına təkan verən amil kimi təzahür edir. Həm də ictimai vergi nəzarətçisi kimi çıxış edən alıcılar məlumatlı olurlar ki, aldıkları mallara görə istehlak vergisi ödədilər və satıcının vergidən yayınmasının qarşısını almış oldular.

Beləliklə, ƏDV ödəyicisi olan pərakəndə satış obyektlərində malların üzərindəki satış qiyməti kağızında və müştəriyə verilən NKA çekində malın tam olaraq ƏDV ilə birlikdə qiyməti (dəyəri) göstərilməlidir, məsələn, əsas məbləği 100,00 manat və ƏDV-si 18,00 manat olan malın satış qiyməti «118,00 manat» kimi göstərilməlidir. Bu cür təqdimat istehlakçıların hüquqlarını təmin edir və malın qiyməti haqqında informasiyanı təhrif etmir.

Mehdi BABAYEV,
sərbəst auditor